

5. Попович В.В., Копистинський Ю.О., Беседа А.В. Міжнародна академічна мобільність ад'юнктів та аспірантів Львівського державного університету безпеки життєдіяльності в умовах війни. Третій рівень освіти в Україні: становлення та тенденції : матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції, 17-19 листопада 2023 р., с. Світязь Шацького району Волинської області. – Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. С. 184-186 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-411-8-36>

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ Й НАПИСАННЯ ОГЛЯДУ ЛІТЕРАТУРИ З ОБРАНОЇ ТЕМАТИКИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Похилюк Олена Миколаївна

*кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри української філології
Комунальний заклад вищої освіти
«Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»
м. Вінниця, Україна*

Підготовка й написання огляду літератури з обраної теми є обов'язковим етапом будь-якого наукового дослідження – статті, курсової чи дипломної роботи, заявки на грант, студій на здобуття наукового ступеня. Саме цей етап наукової розвідки традиційно вважають одним із найскладніших видів академічного письма, адже він вимагає від дослідника критичних навичок оцінювати опубліковану літературу, які часто доводиться відточувати впродовж тривалого періоду через читання, відвідування лекцій, семінарів і конференцій, а також під час обговорення результатів своїх досліджень, праць інших людей.

Як відомо, огляд літератури – це огляд опублікованих робіт, що стосуються конкретного питання, галузі дослідження, теми чи теорії. Як слушно зауважує А. Гау, огляд літератури має чітко визначені межі, містить короткі описи аналізованих джерел і дає реципієнту їх критичну оцінку [1, с. 4]. Науковець чітко окреслює, що огляд літератури не повинен бути списком або анотованою бібліографією опрацьованих джерел, простим резюме цих джерел або перефразуванням висновків, описом досліджень та їх результатів, розлогим і заплутаним текстом, не повинен характеризуватися вузьким і неглибоким підходом та довільною структурою [1, с. 4-5].

Як традиційно зауважують у вимогах до студентських наукових робіт, огляд літератури – це аналітичний розділ, у якому автор критично аналізує наявні дослідження за темою роботи, основною метою якого є показати глибину розуміння проблеми, продемонструвати знання ключових концепцій і теорій, а також виявити прогалини в наявних дослідженнях [2]. У цьому розділі важливо не просто перерахувати опрацьовані джерела, а критично їх осмислити, порівняти різні точки зору, виявити суперечності та тенденції. Огляд повинен охоплювати різні типи джерел, зокрема наукові статті, монографії та дисертації. Важливо приділяти увагу найновішим дослідженням, як правило, за останні п'ять років.

А. Гау визначає такі характерні ознаки ефективного огляду літератури: критично оцінена прочитана література; синтез досліджень у конкретній галузі; широкий і глибокий підхід; чіткий і лаконічний текст про аналізовані документи; послідовна, чітко визначена концепція [1, с. 5]. Основним прийомом викладу інформації в огляді літератури повинен бути її синтез, тобто реорганізація, її сплетіння, а не лише узагальнення, тобто підсумок опрацьованої інформації, на що часто натрапляємо в дослідженнях малодосвідчених авторів.

Читаючи текст про опрацьовану літературу, можна побачити, чи справді автор дослідження розуміє опрацьований матеріал, а також переконатися, чи має молодий науковець необхідні критичні навички, які є основою будь-якої науки. Крім того, огляд літератури свідчить про рівень обізнаності автора з опрацьованою літературою, а також демонструє місце його дослідження в контексті, що сприяє сприймання реципієнтами праці як достовірної.

Ретельне вивчення того, як інші люди в обраній галузі досліджень аналізують отримані результати, формулюють аргументи, сприятиме встановленню зв'язку між своєю роботою та роботами інших людей і чітко продемонструє, який внесок зробив автор у науку у визначеній галузі.

Зазначимо, що всі огляди літератури містять інформацію про тему на конкретний час. Крім того, вони також часто вказують напрям майбутніх досліджень.

У науковій літературі натрапляємо на різні види оглядів, найпоширенішими серед яких є описовий огляд, у якому зазначаються судження автора щодо актуальності та важливості різних джерел для дослідницького питання або аналізованих теорій, та систематичний огляд, мета якого оцінити та інтерпретувати всі релевантні наукові дані в конкретній галузі, що вимагає заздалегідь побудувати дуже механічну, сплановану стратегію для виявлення літератури, оцінювання її якості та написання такого огляду.

Будь-який письмовий проєкт в академічному середовищі варто розпочинати не з написання, а з читання. Якщо ми працюємо над оглядом літератури, то першим неодмінним кроком має бути пошук того, що треба насамперед прочитати. Традиційно пошук необхідної літератури завжди передбачає використання спеціальних пошукових систем, однак можна також поспілкуватися з експертом в обраній галузі, тобто з особою, котра ліпше обізнана в темі. Це може бути науковий керівник або старший колега, але це завжди буде хтось, хто вже ознайомлений з літературою, яку намагається опрацювати початківець. Експерт може вказати на корисні відправні точки, порекомендувати ключові журнали або дослідницькі групи, до яких варто звернутися перед початком дослідження. Крім того, можна опрацювати оглядову статтю на обрану тему, що була опублікована нещодавно в авторитетному виданні. Як зауважує А. Гау, автор такої статті – це шанована фігура в певній галузі, він досконало знає літературу, у його оглядовій статті висвітлено ті джерела, які, на його думку, найважливіші [1, с. 5]. Після перегляду такого списку використаних джерел можна швидко зорієнтуватися, які праці варто докладніше опрацювати.

Досвідчені науковці рекомендують читати вибрані для аналізу статті завжди активно, роблячи під час першого ознайомлення з джерелом відповідні помітки та нотатки, що значно зекономить час дослідника при повторному зверненні до опрацьованого. Крім того, літературу варто вивчати поетапно: спочатку ознайомитися із заголовком, у якому традиційно автором визначено відповідні ключові слова, потім варто перейти до анотації, і лише тоді, коли стаття здається потенційно цікавою й релевантною, можна переходити до опрацювання основного тексту. Під час читання статті, варто розвивати в собі критичне мислення рецензента, тобто потрібно сумніватися в усьому, що читаєте, запитувати, чому автори це зробили, як вони дійшли такого висновку, яке може бути альтернативне пояснення.

Під час читання різних статей рекомендовано шукати нові теми. Можна, наприклад, знайти згоду між різними дослідницькими групами або, навпаки, виявити розбіжності в їхніх думках. Можна також виявити місця, де є значні суперечності у вашій галузі між протилежними науковими школами. Таким чином можна знайти відповіді на питання, на які раніше їх не було, а в літературі існують значні прогалини. Це допоможе критично обговорювати прочитану літературу, виявляти зв'язки між різними статтями.

Для того щоб не загубити посилання на опрацьовані джерела, потрібно бути дуже організованими. На практиці це означає, що є системи для відстежування повного цитування джерел і будь-яких

нотаток. Існує низка спеціальних програмних пакетів: *Reference Manager*, *RefWorks*, *ProCite ma Endnote* та ін. Крім того, навіть у багатьох сучасних текстових редакторах є така функція. Будь-яке з цих програмних рішень заощадить час молодого науковця, допоможе впорядковувати та зберігати посилання, а також створити документ з внутрішньотекстовими посиланнями на цитати в тексті та списком використаних джерел відповідно до вибраного стилю.

Огляд літератури має традиційну текстову структуру: вступ, основну частину та кінцівку. Перша частина будь-якого огляду літератури – це своєрідний спосіб запросити читача в тему та зорієнтувати його. Доречний вступ розповідає читачеві, про що йдеться в огляді, про його обсяг, що буде охоплено, а що залишиться поза увагою. Це своєрідний інструмент, який допомагає керувати очікуваннями читача щодо змісту огляду. У вступі також можна докладніше розповісти про позицію чи точку зору, якої дотримується автор.

Основна частина огляду літератури є простою інтеграцією опрацьованих автором джерел, зосередження уваги на подібності між одними роботами та відмінності між іншими. Також в цій частині опису автор повинен запропонувати читачеві власний критичний аналіз, наприклад, обговорення суперечностей в обраній галузі дослідження, де в різних роботах автори роблять різні висновки. Також тут можливо обговорити, який висновок, на думку автора, є більше правдоподібним, з уваги на переконливість доказів. Також можна відстежувати розвиток дослідницької проблеми й принагідно виокремлювати те, що автор вважає значущими віхами, та подати своє бачення сучасного стану.

У кінцівці огляду літератури необхідно пов'язати всі його частини. Висновок може бути різним за обсягом. Деколи йдеться про те, щоб дійти конкретного висновку, яка з двох теорій має найбільшу вагу, який метод надійніший, яка наукова школа домінує і чому. В інших випадках може йтися про те, щоб висвітлити, чого бракує в літературі з конкретної теми дослідження.

Як узагальнюють керівники ґрунтовних наукових праць, правильному огляду літератури дисертації притаманні три розділи: виклад об'єктивного аналізу дослідження (автором конкретизуються глобальні завдання і актуальні проблеми за обраним науковим напрямом, відбувається систематизація отриманих даних, описується досягнутий результат); опис ситуації з науковими школами (проводиться групування відповідних джерел по їх приналежності до певної школи, описуються основні характеристики таких шкіл і їх значущі напрацювання в даному векторі; наступний елемент схеми – встановлення лідерів та їх публікацій за обраним вектором);

формулювання значущих результатів використаних джерел (є оцінкою результатів дослідження з конкретизацією основних способів і методів їх досягнення) [3].

Отже, огляд літератури – це важлива частина будь-якої дослідницької праці – наукової статті, курсової чи дипломної роботи, монографії, заявки на грант тощо. Структура та зміст цієї частини наукової праці залежить від різновиду наукового дослідження, його мети та майстерності автора критично опрацювати доречно вибрані для аналізу джерела.

Література

1. Гау А. Написання ефективного огляду літератури : навчальний посібник / переклад з англійської Я. Приходи; редактор перекладу М. Женченко. Київ : КНУ ім. Т. Шевченка, 2023. 24 с.

2. Огляд літератури в дипломній роботі. URL: <https://referat.kiev.ua/uk/blog/oglyad-literaturi-u-diplomi/> (дата звернення 23.07.2024).

3. Як написати огляд літератури для дисертації: покрокова інструкція. URL: <https://dgs.org.ua/uk/yak-napisati-oglyad-literaturi-dlya-disertaczii/> (дата звернення 23.07.2024).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-411-8-37>

ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА СТАНДАРТИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ПІДГОТОВЦІ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ: НОВІ РЕАЛІЇ ТА СТРАТЕГІЇ АДАПТАЦІЇ

Риженко Ірина Миколаївна

*кандидат юридичних наук, доцент,
заступник директора інституту права та безпеки
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса, Україна*

«У зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до п. 20 ч. 1 ст. 106 Конституції України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану» постановляю: ввести в Україні воєнний стан із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року строком на 30 діб» повідомляє Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» [1]. Ця норма